

Creative Gold Pattern Pouring Water on the Horizontal Plain Using the Silkscreen Technique

Narid Prajongtang

Bachelor of Fine and Applied Arts Program in Fine and Applied Arts,
Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University
Corresponding Author: narit.p@lawasri.tru.ac.th

Received: June 26, 2024 Revised: August 1, 2024 Accepted: October 4, 2024

Abstract

This research aimed to 1. create gold-gilded lacquer patterns on various flat surfaces employing silk-screen printing techniques, and 2. preserve and pass on this traditional craft. The qualitative research collected data from experts and employed artistic activities based on experimental practices through the process of the Chang Sip Mu (Ten Craftsmen Group) of the Fine Arts Department. The researcher integrated the findings with personal skills and experience in creating gold-gilded lacquer patterns.

The results revealed that 1. creating gold-gilded lacquer patterns using silk-screen techniques was successful on various flat surfaces, such as wood, acrylic sheets, and canvas. The patterns were sharp and durable, with gold-gilded lacquer application and removal were considerably easy. The finished work displayed a lustrous shine. This method simplifies the process for interested individuals, reduces the time and steps involved, and increases productivity. The materials, finished products, and processes developed through this research have potential in applications for small and medium-sized enterprises and export opportunities, contributing to more incomes for communities and interested parties and 2. for preservation and continuation of the craft, they included the following steps: 1) creating gilded lacquer patterns; 2) learning through informal apprenticeship, passed from one generation to the next, such as elder teaching younger, master teaching student, or craftsman teaching apprentice; 3) creating the knowledge of gold-gilded lacquer pattern; 4) establishing a step-by-step method for transmitting the craft, and 5) applying the knowledge in a systematic process to create innovative artworks, integrating techniques to preserve and disseminate the craft.

Keywords: Creation of Gold-Gilded Lacquer Patterns, Flat Surfaces, Silkscreen Techniques, Acrylic Plastic Sheets, Painting Canvas

การสร้างสรรค์ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน

ณฤทธิ์ ประจงแต่ง

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Corresponding Author: narit.p@lawasri.tru.ac.th

ได้รับบทความ: 26 มิถุนายน 2567 ปรับปรุงแก้ไข: 1 สิงหาคม 2567 ตอรับตีพิมพ์: 4 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสร้างสรรค์ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีนบนพื้นระนาบที่มีความแตกต่างกัน และ 2. เพื่ออนุรักษ์สืบสานงานศิลปะ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลนักวิชาการ และใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะที่ได้จากการทดลองเชิงปฏิบัติการผ่านกระบวนการของช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กับทักษะประสบการณ์ ในการทำลวดลายทองรดน้ำของผู้วิจัยมาประยุกต์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การสร้างสรรค์ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีนลงบนพื้นวัสดุได้ทั้งบนพื้นไม้ บนแผ่นพลาสติกอะคริลิก บนพื้นผ้าใบวาดภาพ ลวดลายคมชัด เช็ดรักไม่หลุด ปิดทองรดน้ำ ออกง่าย ทองมีความมันวาว นำไปให้ผู้ที่สนใจปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ลดเวลา ลดขั้นตอน เพิ่มปริมาณผลผลิต สามารถนำวัสดุ ผลงาน และกระบวนการที่ได้ไปสร้างธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และเพื่อการส่งออกเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนและผู้สนใจต่อไป 2. การอนุรักษ์สืบสาน สามารถสรุปตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การทำลวดลายทองรดน้ำ 2) ครูพักลักจำส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง แบบพี่สอนน้อง แบบครูสอนศิษย์แบบนายช่างสอนลูกมือ 3) องค์ความรู้การทำลวดลายทองรดน้ำ 4) ขั้นตอนการถ่ายทอดการทำลวดลายทองรดน้ำ และ 5) นำไปศึกษา นำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ อย่างเป็นขั้นตอนมีการบูรณาการ เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ลวดลายทองรดน้ำ, พื้นระนาบ, เทคนิคซิลค์สกรีน, แผ่นพลาสติกอะคริลิก, ผ้าใบวาดภาพ

บทนำ

ลายรดน้ำ เป็นงานประณีตศิลป์แขนงหนึ่งของศิลปกรรมไทยที่มีคุณค่าสูงยิ่ง กระบวนการเขียนลายรดน้ำต้องอาศัยความละเอียดพิถีพิถันทุกขั้นตอน เช่น การออกแบบ การเขียนลาย ถมลาย เช็ดรัก ปิดทอง ตลอดจนการล้างน้ำให้เหลืออยู่เฉพาะส่วนที่เป็นตัวลาย จากกรรมวิธีทำให้เกิดลวดลายด้วยการปิดทองรดน้ำ จึงนิยมเรียกกันว่า ลายรดน้ำ ภาพลายรดน้ำ มักจะประกอบด้วยลวดลายต่างๆ เขียนเป็นรูปร่างมากกว่าเขียนเป็นรูปทรงหรือเขียนเป็นภาพสามมิติแบบเหมือนจริง ส่วนที่เป็นภาพตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ ลิง เป็นต้น มักมีพื้นที่น้อยกว่าส่วนที่เป็นตัวลาย (สนั่น รัตนะ, 2548, หน้า 10) งานช่างประเภทลายรดน้ำนี้เป็นงานออกแบบสร้างสรรค์ความงามอย่างหนึ่งที่ช่างเขียนไทยใช้ตกแต่งสิ่งของต่างๆ โดยทำสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานแล้ว อาจอนุมานได้ว่าเริ่มทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จากข้อความจดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีระหว่างพระเจ้ากรุงสยามกับพระเจ้าแผ่นดินจีนในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง และการลงรักปิดทองศิลปกรรม เช่น พระพุทธรูป และเครื่องไม้แกะสลัก เป็นต้น (จุลทรรศน์ พยาชวานนท์, 2516, หน้า 6-7) ผลงานลายรดน้ำชิ้นที่ได้รับการยกย่องมากที่สุดว่า งามยอดเยี่ยมคือ ตู้พระธรรมวัดเชิงหวายในสมัยอยุธยาตอนปลาย (ศิลป์ พีระศรี, 2503, หน้า 15) ที่ น. ณ ปากน้ำ ได้กล่าวว่สมัยนี้เป็นช่วงที่ศิลปะแบ่งบานอย่างสุดขีดหรือจุดที่เลยคลาสสิกออกไปแล้ว (น. ณ ปากน้ำ, นามแฝง, 2524, หน้า 12)

เมื่อกล่าวถึงสภาพปัญหาด้านงานศิลปะและวัฒนธรรมในงานประณีตศิลป์ของไทยที่เกี่ยวข้องกับลายรดน้ำดังกล่าวข้างต้นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มักจะพูดถึงการสูญเสียทางศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งงานประณีตศิลป์บางแขนงวิชา จากการถูกกลืนวัฒนธรรมจากกระแสวัฒนธรรมหลักที่มีอิทธิพลเหนือกว่า เช่น วัฒนธรรมจากตะวันตก วัฒนธรรมเกาหลี วัฒนธรรมญี่ปุ่น ในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การกินอยู่ ภาษาพูด การแต่งกาย ฯลฯ ทำให้วัฒนธรรมรองหรือวัฒนธรรมย่อยถูกกลืนหายไปอย่างช้าๆ สาเหตุจากการถูกละเลยทอดทิ้ง ขาดการเรียนรู้ และสืบทอด รวมทั้งงานจิตรกรรมประเพณีลายรดน้ำก็เช่นเดียวกัน จัดเป็นงานประณีตศิลป์ที่สูงค่าอย่างหนึ่งของไทยเรามาช้านาน แต่บัดนี้ได้กลายเป็น “ของโบราณ” ไปเสียแล้ว เพราะขาดคนเอาใจใส่ ถึงแม้ว่ามีคนรู้กระบวนการทำและรู้คุณค่า ความหมายและลักษณะที่แท้จริงของการทำลวดลายทองรดน้ำ แต่ยังคงมีจำนวนน้อยมาก

จากผู้รู้จำนวนน้อยเหล่านั้น ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดความหวงแหนองค์ความรู้ในงานช่างประณีตศิลป์ของเราตั้งแต่โบราณ และไม่นิยมเผยแพร่ความรู้ให้แก่บุคคลอื่น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นเคล็ดลับการทำด้วยแล้ว มักจะปิดบังกัน โดยบอกให้เฉพาะลูกศิษย์ลูกหาที่จะสืบทอดวิชาต่อไปเท่านั้น ธรรมเนียมปฏิบัตินี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้งานประณีตศิลป์ของเรากลายเป็น “ของโบราณ” รวดเร็วยิ่งขึ้น

ปัจจุบันจากประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการทำลวดลายทองรดน้ำของผู้วิจัย ได้เห็นปัญหาในการปฏิบัติในกระบวนการทำลวดลายทองรดน้ำเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในการที่จะอนุรักษ์การทำลายทองรดน้ำให้คงอยู่ได้นั้น เราต้องมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อปรับปรุงพลิกแพลง คลี่คลายเทคนิค กระบวนการ วิธีการ วัสดุ ระยะเวลา ฯลฯ

ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างสรรค์กระบวนการทำลวดลายทองรดน้ำ บนพื้นระนาบที่มีความแตกต่างกัน 1. บนพื้นไม้ 2. บนแผ่นพลาสติกอะคริลิก 3. บนพื้นผ้าใบวาดภาพ ครั้งนี้มุ่งสร้างสรรค์เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการการทำลวดลายทองรดน้ำโดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาที่แปลกใหม่ ลดเวลา เพิ่มชิ้นงาน

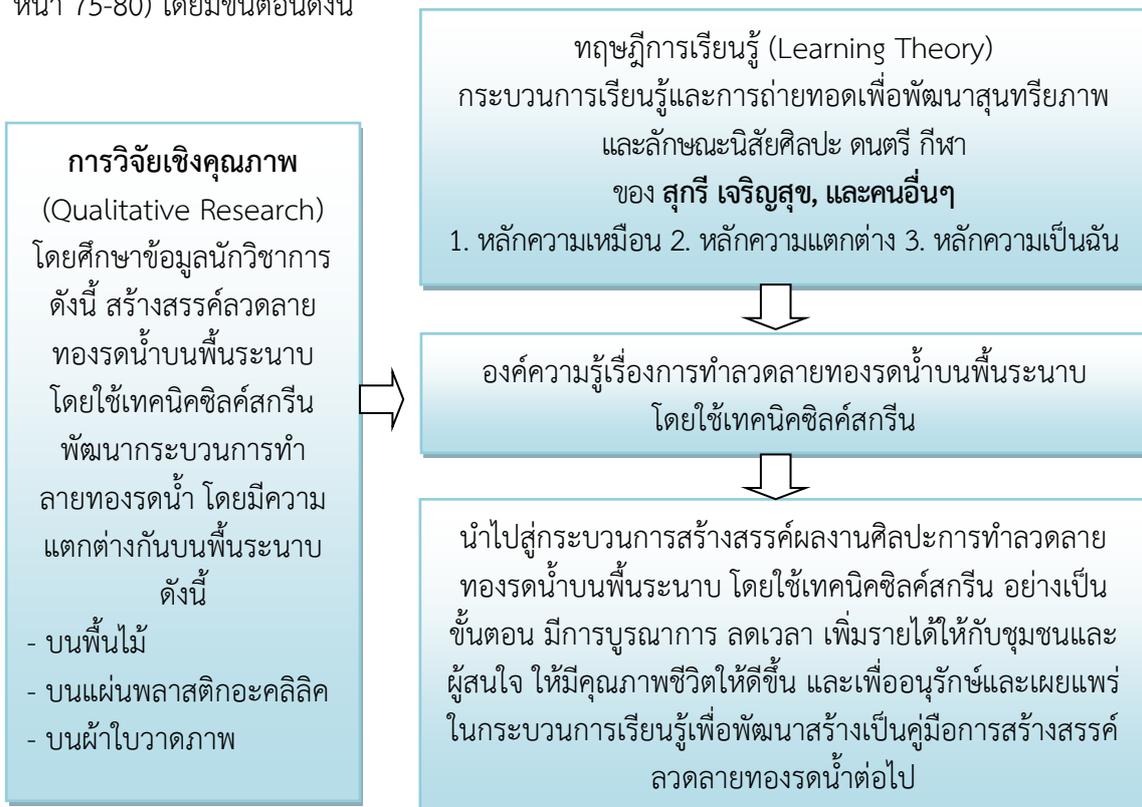
เพิ่มรายได้ มีคุณค่าในเชิงวิชาการด้านงานประณีตศิลป์ ส่งผลด้านการนำไปใช้สำหรับการเรียนการสอน ศิลปินรุ่นใหม่ที่มีฝีมือสามารถนำไปปรับเปลี่ยนตนเองตามยุคสมัย จนได้เป็นผลงานที่มีความงดงามที่เชิดชู ภูมิปัญญาในงานประณีตศิลป์ของชนชาติไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างสรรค์ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีนบนพื้นระนาบที่มีความแตกต่างกัน 1. บนพื้นไม้ 2. บนแผ่นพลาสติกอะคริลิก และ 3. บนพื้นผ้าใบวาดภาพ
2. เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะประจำชาติ และความสำคัญของภูมิปัญญาของชาติไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การสร้างสรรค์กระบวนการทำลวดลายทองรดน้ำ นำองค์ความรู้ที่ได้ นำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างเป็นขั้นตอน และมีการบูรณาการ และเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการทำลวดลายทองรดน้ำ โดยผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอด เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยศิลปะ ดนตรี กีฬาของ สுகีร์ เจริญสุข, และคนอื่นๆ (2541, หน้า 75-80) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประเด็นปัญหาในการวิจัย

ปัญหาในการวิจัยในครั้งนี้คือ กระบวนการทำลายทองรดน้ำแบบโบราณดั้งเดิมนั้น มีกระบวนการทำที่ซับซ้อน มีความยุ่งยากมาก รวมทั้งการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เช่น การเตรียมน้ำยา หวดล้างช่างรัก แต่ก่อนเรียกว่า คูนน้ำยาหวดล้าง ช่างจะมีการปกปิดทรวงแขนเป็นสูตรลับเฉพาะตน จึงต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญในด้านนี้โดยตรง การเตรียมพื้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาที่นานพิถีพิถันต้องทำด้วยความประณีต สลับซับซ้อนยุ่งยาก ทั้งนี้เพราะคุณสมบัติของรัก คือ แห้งช้าเร่งให้แห้งเร็วไม่ได้ การร่างแบบ ไรยแบบจะเขียนลงเลยที่เดียวไม่ได้ เพราะพื้นรักนั้นขัดเงาไว้อย่างประณีตแล้ว หากร่างภาพลงบนพื้นรัก นั้นจะเป็นรอยทำให้ลายรดน้ำนั้นดูคุณค่าลงไป จึงจำเป็นต้องร่างภาพบนกระดาษเขียนแบบก่อนแล้ว ค่อยลอกแบบลงบนกระดาษไขโดยวางกระดาษไขทาบบนแบบแล้วใช้เข็มปรุไปตามเส้นที่ร่างจนทั่วทั้ง ภาพจนเสร็จ แล้วจึงนำกระดาษไขที่ปรุแล้วทาบลงไปตรงให้แน่นอย่าให้เคลื่อนแล้วใช้ลูกประคบ ผุ่น ดินสอพองเผาไฟลูบเบาๆ ลงบนพื้นรักแฉับดูตรงไหนไม่ชัดก็ลูบประคบซ้ำลงไป เขียนด้วยน้ำยาหวดล้าง ต้องอาศัยความชำนาญความประณีต ใจเย็น อาศัยพลังใจความศรัทธาบรรดาพระยะเวลา จำต้องมีการฝึก เพื่อให้เกิดความเคยชินความชำนาญพอสมควรจึงจะปล่อยให้ลงมือปฏิบัติงานจริงได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย คือ ใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะ ได้แก่ การสร้างสรรค์ลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีนที่ได้จากการทดลองเชิงปฏิบัติการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและจากภาคสนาม แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

3.1 ระยะก่อนเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลความเป็นมาของดินสอพองหรือดินมาร์ล (Marl) จากเอกสาร

การเก็บข้อมูลการทำลายทองรดน้ำแบบโบราณโดยช่างสิบหมู่ จากเอกสาร

การเก็บข้อมูลเทคนิคการทำซิลค์สกรีน จากเอกสาร

การเก็บข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร

3.2 ระหว่างเก็บข้อมูล ดำเนินการศึกษา ทดลอง ปฏิบัติงานในเรื่องกระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ ฯลฯ ในการทำลายทองรดน้ำโดยยึดกระบวนการทำของ (ช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร) กับทักษะของผู้วิจัยนำมาประยุกต์ รวมกันกับประสบการณ์ในการทำลายทองรดน้ำของผู้วิจัย พร้อมบันทึกภาพ

3.3 ระยะหลังเก็บข้อมูล ศึกษาคัดเลือกวัตถุดิบและสูตรที่เหมาะสมในการผลิตวัสดุที่จะนำมาทำลายทองรดน้ำ จากดินสอพอง นำดินสอพองแบบก้อนมาปั่นให้ละเอียดแล้วร่อนด้วยแร่งที่มีอนุภาคขนาด 75 ไมครอน นำไปผสมกับกาวยางกระถินน้ำส้มป่อย และสารกันเสียในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน แล้วคัดเลือกสูตรที่เหมาะสมในการมาทำลายทองรดน้ำจากดินสอพองที่ได้จากข้อ 3.2 ดำเนินการตรวจสอบข้อมูล ประมวลรูปภาพจากผลงาน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองและปฏิบัติการสร้างสรรค์ลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน บนพื้นระนาบที่มีความแตกต่างกัน 1. บนพื้นไม้ 2. บนแผ่นพลาสติกอะคริลิก 3. บนพื้นผ้าใบวาดภาพ นำมาวิเคราะห์โดยศึกษาผลการปฏิบัติงานจากผลงานที่ผ่านมา มาวิเคราะห์ และปรับปรุง พลิกแพลง คลี่คลายเทคนิค กระบวนการ วิธีการ วัสดุ

เวลา จากงานลายทองลดน้ำแบบโบราณดั้งเดิมและปัจจุบัน แตกต่างกันอย่างไร สืบทอดภูมิปัญญา
ด้านงานหัตถกรรมสาขาการทำลวดลายทองรดน้ำ

5. สรุปผลการวิจัย สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการทั้งหมดเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

การสร้างสรรคัลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน พบว่า ในกระบวนการ
การสร้างสรรคัลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน ดังนี้

1. วัสดุ/อุปกรณ์

1.1 ยางรัก สั่งซื้อจากเชียงใหม่ (นำเข้าจากพม่า) มีกลิ่นอ่อนๆ ปรกกลิ่นหอมของยางไม้
ถ้ามีกลิ่นฉุนมาก (เรียกว่ารักขี้ไก่) คุณภาพจะด้อย ใช้น้ำมันที่ได้จากธรรมชาติเป็นส่วนผสม เช่น น้ำมันพืช
น้ำมันงา น้ำมันทานตะวัน ฯลฯ รักที่ดีจะต้องแห้งภายใน 24 ชั่วโมง รักแท้ๆ เวลาล้างออกมาจะมีสี
น้ำตาลอ่อนๆ ออกเหลืองๆ รักไม่แท้เวลาล้างออกมาจะมีสีดำ จะใช้กับบนพื้นไม้กับบนพื้นผ้าใบวาดภาพ
เท่านั้น ส่วนบนแผ่นพลาสติกอะคริลิกจะใช้กระดาษทรายละเอียด เบอร์ 1,000-1,200 ขัดไปในทิศทาง
เดียวกันเท่านั้น จากซ้ายไปขวา 2 ครั้ง และจากบนลงล่าง 2 ครั้ง เพื่อให้ผิวบนแผ่นพลาสติกอะคริลิก
สามารถสกรีนน้ำยาหดและยางรักแล้วปิดทอง สามารถยึดเกาะติดได้ดี

1.2 ทองคำเปลว 100% ชนิดคัดพิเศษ มีขนาด 3.5 X 4 เซนติเมตร มีเนื้อทองคำเต็มแผ่น
ไม่มีรอยพรุนหรือเป็นรูตามด มีสีเดียวกันทั้งแผ่น ไม่มีรอยต่อของแผ่นทองคำใช้ทองคำเปลวเฉลี่ย
1 ตารางฟุตต่อทองคำเปลว 100 แผ่น แต่ถ้าหากพื้นที่ที่เป็นร่องรอยโค้งเว้าก็จะใช้ทองคำเปลวเพิ่มขึ้น
ตามความเชี่ยวชาญของช่างแต่ละคน

1.3 ดินสอพอง สำหรับล้างทำความสะอาดพื้นหรือวัสดุที่ใช้เขียน และลบเส้นหดาลอก
เมื่อเขียนลวดลายผิดหรือต้องการลบทองคำเปลวออกในขั้นตอนการเขียนซ่อมแซมลวดลาย ดินสอพอง
แช่น้ำนี้จะต้องแช่น้ำแล้วกรองเอาเม็ดทรายที่ผสมอยู่ออกหรือเลือกใช้ดินสอพองที่สะอาดผ่านการกรอง
เอาเม็ดทรายออกแล้วก็ได้

1.4 กระดาษทราย ใช้ทั้งกระดาษทรายแห้งและกระดาษทรายน้ำ ทั้งหยาบและละเอียด

1.5 วัสดุใช้เช็ดรัก ถอนรัก การนำผ้ามาใช้เช็ดรักจะต้องเป็นผ้าที่สะอาดและแห้งสนิท
การเลือกใช้ผ้าควรพิจารณา ดังนี้

- ควรเป็นผ้าที่สะอาด ถ้าเป็นผ้าเก่าจำพวกผ้าเสียดควรซักให้สะอาดตากให้แห้งสนิท
- ควรเป็นผ้าใยสังเคราะห์นุ่มๆ และบาง สีอ่อนๆ ควรหลีกเลี่ยงการใช้ผ้าใยธรรมชาติ

ช่างบางคนก็เลือกใช้สำลีเช็ดถอนรักก็ได้ ต้องขึ้นอยู่กับทักษะประสบการณ์และเป็นเคล็ดลับส่วนตัว
ของช่าง

1.6 น้ำมันสนหรือน้ำมันชักแห้ง มีไว้สำหรับการทำความสะอาดยางรักเช็ดที่เปื้อนมือ
ขณะที่เช็ดรัก ถอนรัก ให้หมดความเหนียวก่อนที่จะปิดทองคำเปลวและใช้ทำความสะอาดบางพื้นที่ใน
ชิ้นงานภายหลังที่รดน้ำเรียบร้อยแล้ว

1.7 กระดาษไข ออกแบบแล้วพิมพ์ลงบนกระดาษไข นำไปสู่กระบวนการถ่ายบล็อกสกรีน

1.8 ลูกประคบทองคำเปลว ทำมาจากสำลีปั่นเป็นก้อนแล้วห่อด้วยผ้าบางและอ่อนนุ่ม ใช้สำหรับกวาดทองคำเปลวครั้งสุดท้าย หลังจากปิดทองและกวาดด้วยมือแล้ว ก่อนนำไปรดน้ำเอาน้ำยาหรดาลออก เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการกวาดทองคำเปลวไม่ทั่วถึงหรือไม่แน่นสนิท

1.9 พู่กันเขียนน้ำยาหรดาล ใช้พู่กันขนาดเบอร์ 0 พิเศษ ขึ้นไปขึ้นอยู่กับขนาดของแต่ละคน และขนาดของชิ้นงานเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่นิยมใช้เบอร์ 0 พิเศษ ถึงเบอร์ 3 พิเศษ วิธีการเลือกพู่กันใช้งาน จะต้องเลือกอันที่ปลายพู่กันมีสปริง คือ เมื่อจุ่มน้ำยาหรดาลเขียนแล้วไม่โค้งงอไปตามเส้นที่ลากและต้องคืนตัวกลับมาตรงและปลายเรียวแหลมเหมือนเดิม

1.10 ตู้บ่มรัก ใช้สำหรับบ่มรักในขณะที่รักยังไม่แห้ง เพื่อควบคุมอุณหภูมิความชื้นสัมพัทธ์ ในอากาศและป้องกันฝุ่นละออง

1.11 สะพานรองมือหรือไม้รองมือ ใช้สำหรับรองมือขณะที่ปฏิบัติเขียนลวดลายด้วยน้ำยาหรดาล เพื่อไม่ให้มือไปสัมผัสกับพื้นหรือลวดลายที่เขียนที่จะทำให้น้ำยาหรดาลละลายตัวออกมาได้ หรือทำให้คราบแห้งที่มีมือเกาะติดที่ชิ้นงาน ทำให้ปิดทองรดน้ำแล้วไม่สมบูรณ์ สะพานรองมือนี้ทำด้วยไม้แบนๆ เสริมความสูงทั้งสองด้านเล็กน้อย หรืออาจใช้ไม้บรรทัดไม้ ความยาวประมาณ 1-2 ฟุต ที่ปลายไม้บรรทัดหุ้มด้วยผ้านุ่มๆ ป้องกันการขีดข่วนพื้นกระดานขณะที่เขียนลวดลาย

1.12 ขวดใส่กาวยางมะขวิดหรือกาวยางกระถิน เป็นขวดพลาสติกเช่นเดียวกับขวดน้ำฝักส้มป่อย ใส่น้ำกาวที่ละลายและกรองสะอาด สำหรับเติมน้ำกาวในโถรงที่ละน้อย ขณะที่เขียนลวดลาย

1.13 ปากกาตีเส้นหรือปากกาปากเปิด เป็นปากกาในชุดเครื่องมือเขียนแบบ สามารถปรับให้เป็นเส้นเล็กใหญ่ตามต้องการ ใช้จุ่มน้ำยาเขียนเส้นตรง ขนาดต่างๆ แต่หากช่างที่มีทักษะประสบการณ์มากๆ จะใช้พู่กันเขียนเส้นตรงได้ โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือนี้

2. การทำบล็อกสกรีน

2.1 นำไม้ ขนาด 1X1.5 นิ้ว มาตัดทำกรอบตามขนาดที่ต้องการ

2.2 นำผ้าสกรีนเบอร์ 120 มาตัดให้ใหญ่กว่ากรอบ 1-2 นิ้ว นำมายิงซิงกับโครงกรอบให้ตึงทั้ง 4 ด้าน แล้วตัดเศษที่เกินออก

2.3 นำน้ำยาล้างจาน เทใส่ฟองน้ำนำไปล้างผ้าสกรีนให้สะอาด แล้วเป่าให้แห้ง (พร้อมที่จะนำมาถ่ายบล็อกสกรีน)

3. การถ่ายบล็อกสกรีน

3.1 วัสดุอุปกรณ์

3.1.1 ตูไฟ

3.1.2 กาวอัดสีฟ้า/น้ำยาไวแสง

3.1.3 ยางปาด

3.1.4 ถ้วยกับช้อนใช้ผสมกาวอัดสีฟ้า/น้ำยาไวแสง

3.1.5 ฟ็อกกี้ฉีดน้ำ

3.1.6 ไคล์เป่าผม

3.1.7 คัตเตอร์

3.1.8 กระดาษกาวพลาสติกสีน้ำตาล

3.1.9 กระดาษหนังสือพิมพ์

3.1.10 แบบ

3.2 การถ่ายบล็อก นำกาวอัดสีฟ้าผสมน้ำยาไวแสง 20:1 คนให้เข้ากัน วางทิ้งไว้ที่ไม่มีแสงประมาณ 30 นาที จากนั้นนำกาวอัดมาปาดบางๆบนบล็อกสกรีน ใช้ไคล์เป่าผมเป่าให้แห้งสนิท นำแบบวางบนกระจกตู้ไฟแล้วนำบล็อกสกรีนปาดกาวอัดที่แห้งแล้ววางทับลงบนแบบหาวัสดุที่ระหว่างแบบกับบล็อกสกรีนให้แนบชิดมากที่สุด แล้วเปิดไฟ (จับเวลาสองนาทีครึ่ง) ปิดไฟ น้ำบล็อกไปล้างน้ำ ส่วนที่

เป็นแบบไม่ทำปฏิกิริยากับแสงขาวอัดจะหลุดออก ส่วนที่สัมผัสกับแสงไฟจะติดแน่นกับบล็อกสกรีน
ล้างน้ำให้สะอาดสไลด์ให้น้ำออก ใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ซับพอหมาด ใช้ไดล์เป่าให้แห้งสนิท (กรณีมีรู
เล็กๆ ก็ใช้ฟู่กันเล็กจุ่มกาวอัดที่เหลือแถมแล้วเป่าให้แห้ง) จากนั้นใช้กระดาษขาวพลาสติกสีน้ำตาล
ปิดตามขอบมุมทั้งสี่มุมเพื่อกันรั่วซึมระหว่างสกรีน

บนพื้นไม้ พื้นไม้ ใช้กรรองพื้นทาทั้งไว้ให้แห้งสนิท ใช้รักสมุกเกลี่ยให้เรียบสม่ำเสมอ
ทั้งไว้ให้แห้งนำมาขัดด้วยกระดาษทรายน้ำหรือหินลับมีดให้เรียบ ถ้ามีร่องรอยไม่สม่ำเสมอ ก็ใช้รักสมุก
อุดเพิ่ม ทั้งไว้ให้แห้งขัดให้เรียบ แล้วจึงทาร์กน้ำเกลี้ยง 3-4 ครั้ง จนเรียบเป็นมัน แต่แต่ละครั้งจะต้อง
ปกปิดผิวก่อน โดยใช้กระดาษทรายน้ำเบอร์ละเอียดมากๆ และต้องทิ้งไว้ให้แห้งสนิทจริงๆ ถ้าหากไม่
แห้งสนิทการทาทับครั้งต่อไปจะทำให้เกิดผิวน้ำขุ่นไม่สวยงาม เมื่อทาร์กน้ำเกลี้ยงเสร็จ ต้องเก็บบ่ม
ในตู้บ่มรักที่มีความชื้น จะช่วยให้รักแห้งเร็ว ถ้าเป็นบานประตูหน้าต่าง โปสท์ วิหาร ต้องปิดอุดช่องประตู
หน้าต่าง กันฝุ่นเข้าและพ่นน้ำให้ความชื้นด้วยเช่นกัน และจะต้องทาร์กจากข้างบนลงล่างเสมอ ในสมัย
โบราณนิยมใช้ไม้มากที่สุด เช่น ในงานสถาปัตยกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง บานประตูหน้าต่าง โปสท์
วิหาร ฯลฯ และไม้ที่ใช้ คือ ไม้เครื่องจักรสานได้จากไม้ไผ่สาน หวาย ทำเป็นเครื่องเงินเป็นต้น

บนแผ่นพลาสติกอะคริลิก (ขัดผิวหน้าในลักษณะให้เป็นระเบียบแนวตั้ง 2 รอบ แนวนอน
2 รอบ ด้วยกระดาษทรายเบอร์ 1,000-1,200)

บนพื้นผ้าใบวาดภาพ โดยทาร์กให้อิ่มตัว 3-4 รอบ จนเรียบเป็นมัน แต่แต่ละครั้งต้องขัด
ด้วยกระดาษทรายตั้งแต่หยาบ จนถึงละเอียดสุด

**การอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะประจำชาติ และความสำคัญของภูมิปัญญา
ของชาติไทย** พบว่า ภูมิปัญญาไทยกับการถ่ายทอดการทำลวดลายทองรดน้ำถือเป็นประสพการณ์
ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเนื่องจากได้มีการผ่านการกลั่นกรองมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายต่อหลายรุ่น
ที่สืบทอดกันมานับจากอดีตจนปัจจุบัน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในงานประณีตศิลป์ที่มีความสำคัญ
ซึ่งได้มีการถ่ายทอดต่อกันมา จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง แบบพี่สอนน้อง แบบครูสอนศิษย์
แบบนายช่างสอนลูกมือ ด้วยวิธีการต่างๆ ที่อาจมีความแตกต่างในการใช้วัสดุอุปกรณ์และกระบวนการ
ทำซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งการถ่ายทอดในระบบการเรียนรู้ได้มีการถ่ายทอดโดยใช้วิธีการสอน
ปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน ผู้สอนคือ ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า มีความรู้มีประสบการณ์ในเรื่องการทำลวดลาย
ทองรดน้ำโดยมีแรงจูงใจ จากผลงานตามสถานที่ ทั้งหน่วยงานราชการหรือภายในวัดวาอาราม ผู้เรียน
เมื่อมีความชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลังต่อไป

อภิปรายผล

การสร้างสรรค้ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน ผลการวิจัยพบว่า
การสร้างสรรค้ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีนสามารถที่จะทำลงบนพื้นวัสดุ
ได้ทั้งบนพื้นไม้ บนแผ่นพลาสติกอะคริลิก บนพื้นผ้าใบวาดภาพ สามารถสกรีนออกมาลวดลายคมชัด
ชัดรักไม่หลุด ปิดทองรดน้ำออกง่าย ผลงานออกมาคมชัด ทองมีความมันวาว ใช้เวลาไม่นาน สกรีนได้
หลายชิ้น สามารถนำไปให้ผู้ที่มีความสนใจนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้น ใช้เทคนิคซิลค์สกรีนมาใช้
เพื่อลดเวลา ลดขั้นตอน เพิ่มปริมาณผลผลิตในการทำลวดลายทองรดน้ำเพิ่มมากขึ้น สามารถนำวัสดุ

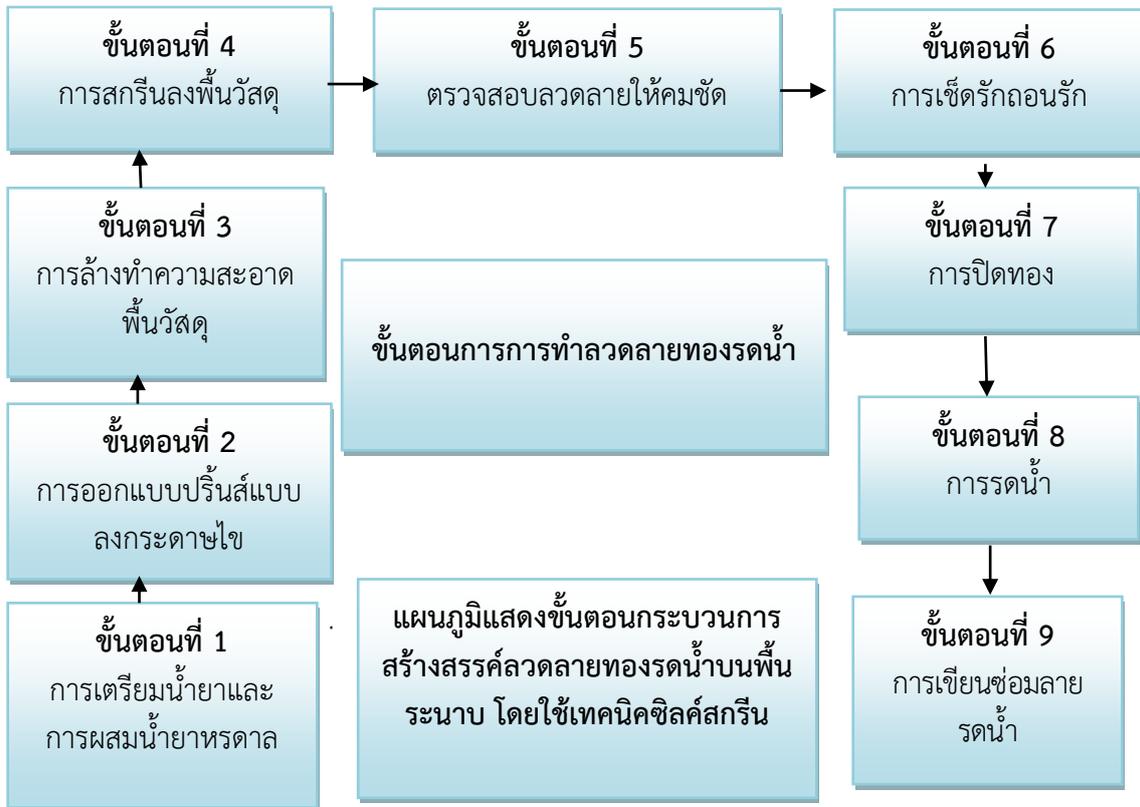
ผลงาน และกระบวนการที่ได้ ไปสร้างธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อมและเพื่อการส่งออกเพื่อสร้างรายได้ แก่ชุมชนและผู้สนใจต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกรี เจริญสุข, และคนอื่นๆ ดังนี้

1. หลักความเหมือน การเลียนแบบ จะเห็นได้จากการมีการเรียนการสอนการสอนใน สถาบันการศึกษาคือการเลียนแบบจากครู อาจารย์ผู้สอน และการลอกเลียนแบบจากตู้พระธรรม โบราณในสมัยต่างๆ ตามพิพิธภัณฑ์ แล้วทำซ้ำๆ บ่อยๆ เพื่อความแม่นยำในลายเส้น ที่จะนำไปใช้วาด ตัดเส้นด้วยฟู่กันเส้นเล็ก ปลายแหลมที่มีความละเอียดต่อไป

2. หลักความต่าง หลังจากฝึกรูปแบบ การเขียนลวดลายจากครู อาจารย์ผู้สอน และการ ลอกเลียนแบบจากตู้พระธรรมโบราณในสมัยต่างๆ ตามพิพิธภัณฑ์ แล้วทำซ้ำๆ บ่อยๆ จนเกิดความ ชำนาญแล้ว จนสามารถเริ่มฝึกวาดลวดลาย ออกแบบลวดลาย วาดตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง ฯลฯ เองได้บ้าง

3. หลักความเป็นฉันท จะมีลักษณะลวดลายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนในเรื่องลวดลาย จนสามารถเริ่มฝึกวาดลวดลาย ออกแบบลวดลาย ร่าง วาดตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง ฯลฯ เองได้ เป็นรูปแบบเป็นของตัวเอง

จากผลการศึกษาสามารถสรุปเป็นแผนภูมิแสดงขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ลวดลายของ รัตนائبนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน ดังนี้

ภาพ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ลวดลายของรัตนائبนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิค ซิลค์สกรีน (ที่มา: ผู้วิจัย, 2567)

จากแผนภูมิแสดงขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์กรีน 9 ขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมน้ำยาและการผสมน้ำยาหดลวด

วัตถุดิบและสูตรที่เหมาะสมในการผสมน้ำยาหดลวดเพื่อเป็นวัสดุการทำลวดลายทองรดน้ำ เมื่อนำดินสอพองแบบก้อนมาตำให้ละเอียด แล้วร่อนด้วยผ้าสกรีนเบอร์ 120 นำไปผสมกับสีโปสเตอร์หดลวด น้ำกาวยางกระถิน และน้ำฝักส้มป่อยในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน แล้วคัดเลือกสูตรที่เหมาะสมในการผลิต ผลิตภัณฑ์การทำลวดลายทองรดน้ำ พบว่าสูตรที่เหมาะสมประกอบด้วย ดินสอพอง 37 เปอร์เซ็นต์, สีโปสเตอร์ 18 เปอร์เซ็นต์, หดลวด 19 เปอร์เซ็นต์, น้ำกาวยางกระถิน 17 เปอร์เซ็นต์ และน้ำฝักส้มป่อย 9 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ได้มีสีเหลืองนวล เนื้อผลิตภัณฑ์มีความชื้นพอดี เนียน ละเอียด ไม่มีกลิ่นเหม็นฉุน เมื่อนำผลิตภัณฑ์ที่ได้นำไปสกรีนลงบนวัสดุได้

1. วัสดุ ที่จะนำมาผสมเป็นน้ำยาหดลวดเพื่อจะนำมาสกรีนลงวัสดุ

ภาพ 3-7 ดินสอพอง หินหดลวด ยางกระถิน ฝักส้มป่อย และสีโปสเตอร์

ที่มา: ผู้วิจัย (2567)

ถ่ายภาพโดย: ผู้วิจัย (2567)

2. กรรมวิธีการผลิต ดินสอพองเพื่อเป็นวัสดุการทำลวดลายทองรดน้ำ

2.1 ดินสอพองแบบก้อนมาตำให้ละเอียดแล้วร่อนด้วยผ้าสกรีนเบอร์ 120

2.2 นำหดลวดมาตำให้ละเอียดแล้วร่อนด้วยผ้าสกรีนเบอร์ 120 นำหดลวด แช่ละลายในน้ำ ฟุ้งผงของหดลวดหินจะละลายตัว ปล่อยให้ทิ้งไว้ให้ตกตะกอน แล้วเทน้ำออก ล้างน้ำหลายๆ รอบ

2.3 นำกาวกระถินมีลักษณะเป็นก้อน ทบให้ละเอียด ใส่ร่อนน้ำไปต้มจนละลาย แล้วร่อนด้วยผ้าสกรีนเบอร์ 120

2.4 นำฝักส้มป่อยปิ้งไฟพอสุก ใส่หม้อต้มน้ำให้เดือดจะได้น้ำฝักส้มป่อยสีชาแก่ แล้วร่อนด้วยผ้าสกรีนเบอร์ 120

2.5 สีโปสเตอร์ (คนให้เข้ากันไม่ต้องเติมน้ำ จะใช้แบบข้น)

2.6 นำส่วนผสมข้างต้นทั้งหมดผสมกัน ในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน แล้วคัดเลือกสูตรที่เหมาะสมเป็นผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาทำลวดลายทองรดน้ำ

ภาพ 8 ถ่ายภาพโดย: ผู้วิจัย (2567)

ขั้นที่ 2 การออกแบบปรี้นแบบลงกระดาษไข

จะออกแบบบนกระดาษขาวแต่งในคอมพิวเตอร์ แล้วปรี้นลงบนกระดาษไข แล้วนำแบบกระดาษไขนำไปสู่กระบวนการทำบล็อกสกรีน ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความถนัด ความสะดวกของแต่ละคน โดยทำการร่างสัด Free From ในขนาดที่ต้องการโดยดูลักษณะช่องว่าง สัดส่วนต่างๆ ลักษณะของลายเส้น เส้นใหญ่ (โครงสร้างของตัวภาพทั้งหมด) เส้นกลาง (รายละเอียดตรง) เส้นเล็ก เส้นแฉ (ลายละเอียดย่อย) การสับตัดลาย ความพลิ้วไหวของลายกระหนก แล้วใช้เข็มปรุแบบ เฉพาะเส้นใหญ่ (โครงสร้างของตัวภาพทั้งหมด)

ภาพ 9 ถ่ายภาพโดย: ผู้วิจัย (2567)

ขั้นที่ 3 การล้างทำความสะอาดพื้นรัก พื้นไม้อัด หรือแผ่นพลาสติกอะคลิลิก (พื้นวัสดุที่พร้อมใช้งาน) โดยใช้ดินสอพองละลายน้ำหมาดๆ ใช้มือถูวนให้ทั่วพื้นที่จนดินสอพองแห้งหลุดติดมือออกมาจนหมด จนหมดคราบไขมัน ลองทดสอบเขียนด้วยน้ำยาที่เตรียมไว้ เขียนแล้วเส้นมีความคมชัด เส้นไม่ขาดตอนเป็นอันใช้ได้

ขั้นที่ 4 การสกรีนลงพื้นวัสดุ โดยนำบล็อกสกรีนที่ถ่ายลวดลายเรียบร้อยแล้ว นำไปทาบบนพื้นวัสดุที่ทำความสะอาดแล้วให้เหมาะสมตามตำแหน่งที่ต้องการ ตักน้ำยาหมอดาลงบนบล็อกสกรีน ทำการสกรีนด้วยยางปาด ยกบล็อกสกรีนออก ดูว่าลวดลายที่สกรีนลงไปมีความคมชัดหรือไม่ ถ้าไม่ชัดหรือลวดลายลงไม่คมชัดหรือเส้นลวดลายขาดหายสามารถเช็ดหรือลบออก แล้วทำตามกระบวนการ 3-4 อีกครั้ง ถ้าชัดสมบูรณ์ก็ปล่อยให้แห้ง

ขั้นที่ 5 ตรวจสอบลวดลายให้คมชัด สามารถเขียนตกแต่งเพิ่มเติมด้วยฟู่กัน เส้นใหญ่ (โครงสร้างของตัวภาพทั้งหมด) เส้นกลาง (รายละเอียดตรง) เส้นเล็ก เส้นแฉ (ลายละเอียดย่อย) การสับตัดลาย ความพลิ้วไหวของลายกระหนก ถมพื้นช่องว่างระหว่างตัวลายกับช่องไฟในส่วนที่ไม่ต้องการให้ทองคำเปลว

ติดด้วยน้ำยาให้ทั่ว โดยใช้สะพานรองมือป้องกันการขีดข่วนพื้น ขณะที่เขียนลวดลาย เมื่อถมพื้นเก็บรายละเอียดเรียบร้อยแล้วจะต้องทำความสะอาดอีกครั้งก่อนจะเซ็ตรัก โดยใช้ผ้าขาวบางหรือสำลีเช็ดฝุ่นเบาๆ ให้ออกให้หมด

ขั้นที่ 6 การเซ็ตรักถนน จะใช้สำลีผ้า COTTON (เสื่อยืด) ผ้ามอเตจ ผ้าสาธู (ผ้าขาวบาง) ตามความถนัด โดยผ้าม้วนเป็นลักษณะลูกประคบ ตะ จุ่มรักหรือสีน้ำมัน FLEX แล้วนำไปเช็ดหมุนวนเป็นวงกลมไปตามแนวหน้ากระดานให้สม่ำเสมอทั่วทั้งชิ้นงาน ทับบริเวณที่จะปิดทอง (ต้องประมาณพื้นที่ในการปิดทองให้สัมพันธ์กับเวลา) ไม่ควรเซ็ตรักในปริมาณพื้นที่มากเกินไป เพราะจะปิดทองคำเปลวไม่ทัน เมื่อเซ็ตรักแล้วใช้ผ้าสะอาดชิ้นใหม่เช็ดถนนหมุนวนบนชิ้นงานเป็นแนวหน้ากระดาน เมื่อเซ็ตรักจนทั่วให้เปลี่ยนผ้าผืนใหม่เช็ดในลักษณะเดิมอีก 3-4 ครั้ง ให้สังเกตสีของรักหรือสีน้ำมัน FLEX ที่เซ็ตรักที่หลุดติดผ้าถอนรักหรือสีน้ำมัน FLEX ออกมา ถ้าเป็นสีดำเข้มก็ให้เซ็ตรักซ้ำจนกว่าจะมียางรักหรือสีน้ำมัน FLEX ติดออกมาบ้าง และสม่ำเสมอ วิธีการทดสอบโดยใช้หลังนิ้วมือสัมผัสไปทั่วชิ้นงาน สังเกตความเหนียวที่แตกต่างกันเล็กน้อยหรือไม่ ในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยทักษะ และประสบการณ์ของช่างเป็นอย่างมาก หรือทำการทดลองปิดทอง 4-5 แผ่น แล้วทดลองกวาดดูผิวทองคำเปลวว่าเป็นเงามหรือไม่ แล้วทดลองรดน้ำดูส่วนหนึ่ง ถ้าหากใช้การได้ดีก็ปิดทองคำเปลวทั้งหมด

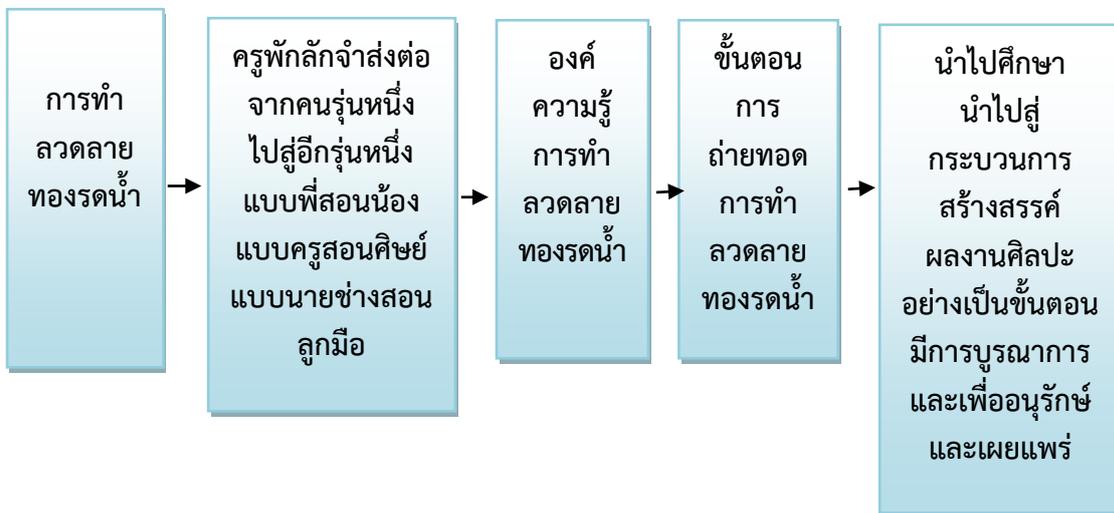
ขั้นที่ 7 การปิดทอง จะต้องปูทองคำเปลวไปเป็นหน้ากระดาน โดยทำการปิดทับซ้อนเกยกันเล็กน้อย ประมาณ 1-2 มิลลิเมตร ให้ทั่วทั้งชิ้นงาน แล้วกวาดทองคำเปลวให้ทั่วอีกครั้ง ด้วยผ้าหรือสำลีที่สะอาดให้ทั่วเพื่อให้ทองคำเปลวเรียบเป็นเงามันวาว ก่อนทำการรดน้ำ

ขั้นที่ 8 การรดน้ำ หลังจากกวาดทองทิ้งไว้สักครู่ หรือทิ้งไว้ประมาณ 1 วัน วิธีการนี้มีผลดีคือ ยางที่เซ็ตรักหรือสีน้ำมัน FLEX ที่ปิดทองคำเปลวไว้จะแห้งทำให้ทองคำเปลวติดแน่นสนิท ข้อเสียคือ ถ้าผสมน้ำยาไม่ได้สัดส่วน จะทำให้รักเซ็ตรักหรือสีน้ำมัน FLEX ที่ใช้เซ็ตรักซึมเข้าไปในเนื้อของน้ำยา เมื่อรดน้ำจะทำให้การล้างน้ำยากออกยาก จะต้องออกแรงถูน้ำยามากยิ่งขึ้น ทำให้ทองคำเปลวในบางส่วนหมองหรือหลุดออกไปได้บางส่วนเช่นกัน ช่างบางคนเมื่อปิดทองคำเปลวเสร็จกวาดทองคำเปลวอีกครั้งแล้วรดน้ำเอาน้ำยาออกทันที มีข้อดีและข้อเสีย คือ การล้างน้ำยากออกจะหลุดง่ายกว่าการปล่อยให้ทิ้งไว้ 1 วัน แต่ต้องถูน้ำยาอย่างเบามือมากที่สุด แต่ไม่ว่าจะเลือกวิธีการใดควรปฏิบัติตามนี้ คือ นำกระดาษหุ้มทองคำเปลว (เปลือกทอง) เปิดแผ่นกระดาษออก จุ่มน้ำที่สะอาด นำไปปูเรียงบนชิ้นงานให้ทั่วทั้งพื้นที่ หรือพรหมน้ำให้ทั่วบนชิ้นงาน ทิ้งไว้สักครู่เพื่อให้ยาละลายตัวออกมา ขยับกระดาษเปลือกทองที่ปูไว้รดน้ำเพิ่มลงไปอีกให้เปลือกทองขยับได้งาน ขยับเปลือกทองเข้าหาจุดศูนย์กลางของภาพ โดยจับรวบกระดาษเปลือกทองให้เป็นก้อน ถูเก็บรายละเอียดในส่วนที่ยังมีน้ำยาติดอยู่ออกให้หมด หากหลุดออกยากให้นิ้วมือถูค่อยๆ จนหลุดออกหมด แล้วล้างทำความสะอาดคราบน้ำยาออกให้หมด จะได้ชิ้นงานลายรดน้ำที่เสร็จสมบูรณ์

ขั้นที่ 9 การเขียนซ่อมลายรดน้ำ สำรวจตรวจเช็คในส่วนที่ชำรุด เพื่อวางแผนการเขียนซ่อมตามสภาพปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, พระมหาทินกร วรญาโณ, และคนอื่นๆ (2566) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแกะลายคำเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาและการแกะลายคำที่เป็นอัตลักษณ์ของลายคำล้านนา เรียกว่า “จิตรกรรมลายคำ” หรือ “ลายทอง” เป็นเทคนิคการทำลวดลายลงรักปิดทองบนพื้นชาด เรียกว่า “ปิดทองล่องชาด” ในอดีต มี 4 เทคนิค คือ เทคนิคแม่พิมพ์ลายฉลุ (Stencil) เทคนิคขูดลาย เทคนิคผสมระหว่างปิดทองล่องชาดเทคนิคขูดลาย และเทคนิคลายรดน้ำ

2. การถ่ายทอดการทำลวดลายทองรดน้ำ จากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาไทยกับการถ่ายทอดการทำลวดลายทองรดน้ำถือเป็นประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเนื่องจากได้มีการผ่านการกลั่นกรองมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายต่อหลายรุ่น ที่สืบทอดกันมานับจากอดีตจนปัจจุบัน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในงานประณีตศิลป์ ที่มีความสำคัญซึ่งได้มีการถ่ายทอดต่อกันมา จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง แบบพี่สอนน้อง แบบครูสอนศิษย์ แบบนายช่างสอนลูกมือ ด้วยวิธีการต่างๆ ที่อาจมีความแตกต่างในการใช้วัสดุอุปกรณ์และกระบวนการทำซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งการถ่ายทอดในระบบการเรียนรู้ได้มีการถ่ายทอดโดยใช้วิธีการสอนปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน ผู้สอนคือ ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่ามีความรู้มีประสบการณ์ในเรื่องการทำลวดลายทองรดน้ำโดยมีแรงจูงใจ จากผลงานตามสถานที่ ทั้งหน่วยงานราชการหรือภายในวัดวาอาราม ผู้เรียนเมื่อมีความชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลังต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขจรเดช หนัวยีน (2565) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธศิลป์กรรมลายคำเพื่อการเรียนรู้: คุณค่า สืบสาน ในงานลายคำแบบล้านนา ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยงานช่างพุทธศิลป์กรรมลายคำล้านนาโบราณในครั้งนี้ ได้นำมาถ่ายทอดโดยการสอน และสร้างสรรค์ประยุกต์เป็นผลงานลายคำร่วมสมัยขึ้น ถือเป็นความช่วยเหลืออนุรักษ์และสืบสานต่อยอดจากผลงานลายคำล้านนาโบราณ อีกทั้งเป็นการได้คงคุณค่าและเผยแพร่ผลงานของช่างพุทธศิลป์กรรมล้านนาโบราณอีกแขนงหนึ่งไว้ให้สืบเนื่องต่อไป

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ดังแผนภูมิแสดงขั้นตอนกระบวนการถ่ายทอดการทำลวดลายทองรดน้ำ ดังนี้

ภาพ 10 แผนภูมิแสดงขั้นตอนกระบวนการถ่ายทอดการทำลวดลายทองรดน้ำ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านเทคนิค กระบวนการ วิธีการ ในการคัดเลือกวัสดุดิบและสูตรที่เหมาะสมในการผลิตวัสดุที่จะนำมาทำลวดลายทองรดน้ำ จากช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร รวมถึงกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดเพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยศิลปะของ สุกรี เจริญสุข, และคนอื่นๆ ตามหลักความเหมือน หลักความแตกต่าง หลักความเป็นฉันทน์ ตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดการทำลวดลายทอง

รดน้ำ ของบรรพบุรุษเรา ที่ได้ประดิษฐ์คิดค้นความเป็นเอกลักษณ์ในด้านความงดงาม และมีความ
ประณีตศิลป์ โดยเฉพาะครูช่างนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยสืบสาน ถ่ายทอดองค์ความรู้
ภูมิปัญญา ความชำนาญทางฝีมือจากรุ่นสู่รุ่น ให้เป็นมรดกของชาติตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมในเรื่องของการให้ข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำลวดลายทองรดน้ำให้
มีความหลากหลายรูปแบบ เช่น ให้ข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำลวดลายทองรดน้ำให้เข้าไปอยู่
ในสถานศึกษา จัดเป็นการเรียนรู้ภายในโรงเรียน โดยให้เป็นการเรียนรู้แบบประชาชน ชาวบ้าน ครู และ
นักเรียน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ได้รู้จัก เห็นความสำคัญ
เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา การทำลวดลายทองรดน้ำนี้โดยทั่วกัน เพื่อจะได้ยึดถือสืบทอดภูมิปัญญา
การทำลวดลายทองรดน้ำได้ต่อไปในอนาคตอยากให้เด็กยุคใหม่ หรือผู้สนใจ เห็นความสำคัญในการทำ
ลวดลายทองรดน้ำ มีการสืบสานเกี่ยวกับลวดลายโบราณดั้งเดิม และพัฒนาลวดลายให้เหมาะสมกับ
เหตุการณ์ในปัจจุบัน เพราะอนาคตต่อไปอาจสูญหายไป

2. ควรจัดทำเป็นคู่มือ สรุปเป็นองค์ความรู้การทำลวดลายทองรดน้ำดั้งเดิม และการสร้างสรรค์
ลวดลายทองรดน้ำบนพื้นระนาบ โดยใช้เทคนิคซิลค์สกรีน

3. ควรพัฒนาเกี่ยวกับวัสดุอื่นๆ ที่สามารถนำมาเขียนลวดลายทองรดน้ำได้

เอกสารอ้างอิง

- ขจรเดช หนั้วหยื่น. (2565, กรกฎาคม-ธันวาคม). พุทธศิลปกรรมลายคำเพื่อการเรียนรู้: คุณค่าสืบสานในงานลายคำแบบล้านนา. *วารสารธรรมวัตร*, 3(2), 63-69.
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2516). *ลายรดน้ำและลายกำมะลอ*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- น ธิ ปากน้ำ, นามแฝง. (2524). *หนังสือวิวัฒนาการลายไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, พระมหาทินกร วรญาโณ, และคณะ. (2566, มกราคม-มิถุนายน). การแกะลายคำเพื่อสร้างสรรค์การเรียนรู้ศิลปศึกษา. *วารสารพุทธศิลปกรรม*, 6(1), 2-20.
- ศิลป์ พีระศรี. (2503). *ผู้ลายรดน้ำ*. พระนคร: กรมศิลปากร.
- สนั่น รัตน์. (2548). *ศิลปะลายกำมะลอ*. กรุงเทพฯ: สิปประภา.
- สุกรี เจริญสุข, และคนอื่นๆ. (2541). *การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ไอเดียสแควร์.

